

VN/27085/2023
VN/27085/2023-UM-126

16.4.2026

Sisäministeriö

Ulkoministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Sisäministeriö on pyytänyt ulkoministeriöltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (VN/27085/2023). Ulkoministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Esityksen tavoitteena on luoda säädöspohja poliisin uhkaperusteiselle rikostiedustelulle ja täten parantaa mahdollisuuksia ennalta torjua yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvia vakavimpia uhkia, jotka toteutuessaan ilmenisivät vakavana rikollisuutena. Ehdotettavalla lainsäädännöllä pyritään parantamaan poliisin mahdollisuuksia torjua vakavaa rikollisuutta ja mahdollistamaan nykyistä tehokkaampi puuttuminen muun muassa vakavaan jengi- ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Ulkoministeriö tukee näitä tavoitteita.

Ulkoministeriö pitää myönteisenä, että hallituksen esityksessä on tuotu useaan otteeseen esille järjestäytyneen rikollisuuden potentiaalinen linkki valtiolliseen hybridiuhkatoimintaan etenkin kriittiseen infrastruktuuriin liittyen. Esityksessä on ansiokkaasti huomioitu ehdotetun sääntelyn tavoitteena olevan myös tämän uhkan torjuminen.

Perus- ja ihmisoikeuskysymyksiin liittyviä huomioita

Ulkoministeriö huomioi, että esitetty sääntely kytkeytyy olennaisesti perus- ja ihmisoikeuskysymyksiin, kuten yksityiselämän suojaan.

Ulkoministeriö toteaa, että esityksen kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia koskevassa jaksossa on käsitelty kattavasti Euroopan ihmisoikeussopimusta (SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005, SopS 50 ja 51/2010, SopS 52 ja 53/2018 sekä SopS 45 ja 46/2021, jäljempänä EIS) ja sen noudattamista valvovan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytäntöä. Lisäksi siinä on huomioitu kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 7 ja 8/1976), joka on keskeinen huomioiden etenkin sen 17 artiklassa turvattu oikeus yksityiselämän, perheen, kodin ja kirjeenvaihdon suojaan. Vastaavia määräyksiä on myös muissa YK:n ihmisoikeussopimuksissa. Muun muassa lapsen oikeuksien yleissopimuksen

Postiosoite
Postadress
Postal Address

Ulkoministeriö
PL 176
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Ulkoministeriö
Laivastokuja 3
00160 Helsinki

Puhelin
Telefon
Telephone

+358 2 951 6001

Faksi
Fax
Fax

+358 9 629 840

S-posti, internet
E-post, internet
E-mail, internet

kirjaamo.um@gov.fi
www.um.fi

(SopS 59 ja 60/1991) 16 artiklassa määrätään lapsen oikeudesta yksityisyyden, perheen, kodin ja kirjeenvaihdon suojaan. Vastaavasti esimerkiksi vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (SopS 26 ja 27/2016) 22 artiklassa määrätään vammaisen henkilön oikeudesta yksityisyyden, perheen, kodin ja kirjeenvaihdon suojaan.

Kuten esityksessä on tuotu esille, on ehdotetun uhkaperusteisen rikostiedustelun keskiössä rikostiedustelukeinojen käyttö tiedon hankkimiseksi tiedonhankinnan kohteilta salaa. Esitetyssä sääntelyssä korostuu se, että sillä mahdollistettaisiin poliisin tiedonhankinta ja tietojen käsittely vakavan rikollisuuden uhkista niiden torjumiseksi jo astetta ennen kuin ketään voidaan perustellusti epäillä yksilöidystä rikoksesta tai olettaa syyllistyneen sellaiseen.

Kun on kyse rikollisuuteen liittyvästä toimivaltuudesta, ulkoministeriö toteaa, että EIT on oikeuskäytännössään edellyttänyt toimivaltuuksien kohteen riittävää määrittämistä sekä toimivaltuuksien perusterikosten suhteen riittävää vakavuustasoa. Lisäksi EIT:n oikeuskäytännössä on edellytetty, että kansallisessa laissa on määritelty rikosten tai niiden tekojen luonne, joiden vuoksi voidaan säätää telekuuntelutoimivaltuudesta. Esimerkiksi tapauksessa *Kennedy v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro. 26839/05, 18.5.2010, katsottiin, että laissa oli riittävällä tavalla määritelty rikokset ja henkilöryhmät, joihin tarkkailu saattoi kohdistua.

EIT on oikeuskäytännössään kiinnittänyt salaisten tiedonhankintakeinojen osalta huomiota erityisesti niitä koskeviin valvontajärjestelmiin. Välttämättömyyttä koskevassa kokonaisarvioinnissa painottuukin se, onko kansallisella tasolla olemassa EIS:n 13 artiklan mukaisia tehokkaita oikeussuojakeinoja väärinkäyttöjä vastaan. Kuten esityksessä on tuotu esille (s. 190), valvonnan tehokkuuteen kytkeytyvät kysymykset valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeudesta, oikeussuojakeinoista ja toimivaltuuksien käytöstä ilmoittamisesta niiden kohteelle jälkikäteen. EIT on tavallisesti edellyttänyt, että väitetyt loukkauksen kohteena olevalla henkilöllä on suora pääsy oikeussuojakeinoon ilman välikäsiä ja, että henkilö saa tiedon häneen kohdistetusta tiedonhankinnasta sen jälkeen, kun tiedonhankintakeinon käyttö on päättynyt.

Esityksessä ehdotetaan laajennettavaksi tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain soveltamisalaa niin, että tiedusteluvalvontavaltuutettu suorittaisi laillisuusvalvontaa poliisin uhkaperusteiseen rikostiedusteluun. Esityksessä huomioidaan, että tiedusteluvalvontavaltuutetulla on laajat tiedonsaantioikeudet ja oikeus saada valvontatehtävien hoitamiseksi tarpeellisia selvityksiä viranomaisilta ja muilta julkista hallintotehtävää hoitavilta. Valtuutettu voi muun muassa tehdä tarkastuksia rikostiedustelutoiminnan laillisuuden valvomiseksi, ja sillä on oikeus päästä valvonnan kannalta välttämättömiin tiloihin ja tietojärjestelmiin. Tiedusteluvaltuutettu voi määrätä rikostiedustelukeinojen käytön keskeytettäväksi tai lopetettavaksi, jos hän katsoisi valvottavan menetelleen lainvastaisesti rikostiedustelutoiminnassa. Ulkoministeriö katsoo, että esitykseen voisi tältä osin vielä lisätä arvion oikeussuojakeinojen tehokkuudesta EIS:n 13 artiklan valossa.

Ulkoministeriö toteaa tältä osin myös, että EIT on tapauksessa *Centrum för rättvisa v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro. 35252/08, 25.5.2021, huomionut, että viranomaisen toimivallalla ja menettelyllisten takeiden tasolla on merkitystä arvioitaessa, onko oikeussuojakeino tehokas. Tapauksessa katsottiin välttämättömäksi, että oikeussuojakeino on saatavilla elimessä, joka – vaikkei olisikaan tuomioistuimien – on riippumaton toimeenpanovallasta ja takaa menettelyn oikeudenmukaisuuden tarjoten mahdollisuuksien mukaan kontradiktoriaisen menettelyn. Tällaisen elimen päätösten tulee olla perusteltuja ja oikeudellisesti sitovia muun muassa laittoman telekuuntelun lopettamisen ja laittomasti hankitun ja/tai tallennetun kuunteluaineiston hävittämisen osalta (*Centrum för rättvisa v. Ruotsi*, kohta 273).

Huomioiden, että esityksessä on kyse perus- ja ihmisoikeuksiin merkittävästi puuttuvasta sääntelystä, ulkoministeriö pitää esityksessä esitetyin tavoin tarkoituksenmukaisena, että eduskunnan perustuslakivaliokunnalta pyydetäisiin esityksestä lausunto.

Oikeuspäällikkö Kaija Suvanto

Oikeudellinen erityisasiantuntija Katja Fokin

Liitteet -

Jakelu SM Sisäministeriö

Tiedoksi UM UMI-00, VSI-00, AVS-POL, AVS-PAL, POL-01, POL-10, POL-40, OIK-01, OIK-02, OIK-10, OIK-20, OIK-40

VN/27085/2023-UM-126

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: